



Ippjanar Bikri

DWAR ID-DEMENTIA

Ippjanar bikri jista' jaghmilha iktar facli biex kemm il-persuni bid-dementia kif ukoll il-familji taghghom u dawk li jiehdu hsiebhom jimmaniggaw l-affarijiet finanzjarji u legali taghghom. Dan il-Fuljett ta' Ghajjnuna jiddiskuti modi biex isir ippjanar bil-quddiem u jaghti lista ta' nies u organizzazzjonijiet li jistghu jghinu.

Id-dementia taffettwa lin-nies b'modi differenti. Persuna tista' tibda tiflef minn kmieni l-kapacita` li timmanigga l-flus jew li taghmel decizjonijiet kompetenti fin-negozju, filwaqt li ohra tista' zzomm din il-kapacita` ghal zmien iktar twil.

Madankollu, issa jew imbaghad il-kapacitajiet taghghom ser jonqsu u l-persuni bid-dementia mhumiex ser ikunu kapaci jaghmlu decizjonijiet dwar l-affarijiet finanzjarji u legali taghghom.

Ippjanar bikri

Ippjanar bikri jista' jaghmilha iktar facli biex il-familja jew dawk li jiehdu hsieb haddiehor jimmaniggaw l-affarijiet tal-persuna bid-dementia. Jista' jfisser ukoll li l-persuni bid-dementia jkunu jistghu jiehdu sehem fl-ippjanar u jizguraw ruhhom li x-xewqat taghghom se jitwettqu kif ikunu jridu huma.

Fejn ikun possibbli, hu l-parir meta l-persuna bid-dementia tkun ghadha tista' tiehu sehem fid-diskussjoni u tkun legalment kompetenti biex tiffirma d-dokumenti.

L-affarijiet tal-flus

Jekk l-akkont tal-bank huwa fiz-zewg ismijiet, il-parti l-ohra tista' tkompli thaddmu minghajr bdil fl-arrangamenti. Madankollu jista' jkun hemm il-problemi jekk il-persuna bid-dementia tuza hazin l-akkont jew ikollha kotba ohra tal-bank f'isimha biss. Biex ikun evitat dan kollu l-persuni bid-dementia jistghu jaghtu l-awtorita`, meta jkunu ghadhom legalment kompetenti, lil persuna ohra biex thaddem l-akkont. Huwa importanti li tiftakar li din l-awtorita` ma tkunx valida jekk il-persuna ma tkunx ghadha legalment kompetenti. Jekk ma jkunx iridu jaccettaw li jbiddu l-arrangamenti jista' jkun ta' ghajjnuna jekk ikun ikkonsultat il-maniger tal-bank dwar xi soluzzjoni possibbli.

Ippjanar bil-quddiem ifisser:

- Ikun hemm zewg firem fuq kull akkont finanzjarju
- Ikunu diskussi l-affarijiet finanzjarji ma' konsulent finanzjarju
- Jitranga kif u meta l-persuni bid-dementia ghandu jkollhom access ghall-finanzi taghghom

Min jista' jghin?

- Il-maniger tal Bank
- Konsulent finanzjarju akkreditat.
- Avukat
- Alzheimer's Australia

Prokura li tibqa'

F'hafna mill-Istati u t-Territorji persuna tista' tiffirma prokura li tibqa' jekk tkun legalment kompetenti meta tiffirma. Prokura li tibqa' hija arrangement li bih persuna li tkun nominata tkun tista' thares l-affarijiet finanzjarji ta' persuna ohra jekk ma tibqax kapaci li taghmel hekk hi. Hafna nies ghandhom prokura li tibqa' hemm jew m'hemmx dijanjosi jew mard.

Prokura ordinarja jew generali tista' tinkiseb ukoll izda tibqa' valida biss sakemm il-persuna tkun ghadha legalment kompetenti. Prokura li tibqa' isservi sal-mewt tal-persuna sakemm ma tigix revokata.

Wiehed mill-beneficcji tal-prokura li tibqa' huwa li taghti cans lill-persuni bid-dementia li jaghzlu lil xi hadd biex jagixxi f'isimhom fl-affarijiet finanzjarji u legali meta ma jibqghux kapaci li jaghmlu huma stess.

Ippjanar bil-quddiem ifisser:

- Li jkun zgurat li l-persuni bid-dementia jkollhom l-opportunita` li jikkunsidraw li jaghmlu prokura li tibqa', jekk mhux diga

għandhom wahda, kmieni kemm jista' jkun wara d-dijanżosi u meta għad għandhom il-kapacita` li jagħmlu dan.

- Li jkun zgurat li l-familji u dawk li jiehdu hsieb haddiehor ikollhom ukoll prokuri biex ikun zgurat li l-affarijiet tagħhom ikunu maniggati sewwa fil-kas li jigu inkapacitati
- Li jkollok kopja tal-prokura u tkun taf fejn qeghda

Min jista' jghin?

- Avukat
- Is-Socjeta` jew Istitut Legali (Law Society/Institute) jew il-Legal Aid
- L-Avukat Pubbliku jew it-Tutor Pubbliku
- Alzheimer's Australia

Testmenti

Testment jagħti struzzjonijiet dwar kif għandu jinqasam il-wirt ta' persuna. Testament huwa legali biss meta l-persuna tifhem l-implikazzjonijiet tiegħu, għalhekk huwa importanti li jekk persuni bid-dementia jkunu jridu jagħmlu jew jaggornaw it-testment tagħhom, jagħmlu dan meta jkunu għadhom kompetenti biex jiffirmaw.

Ippjanar bil-quddiem ifisser

- Li jkollok testament aggnat
- Li tkun taf min huwa l-esekutor u fejn ikun mizmum it-testment

Min jista' jghin?

- Avukat
- Is-Socjeta` jew Istitut Legali (Law Society/Institute), Legal Aid
- Alzheimer's Australia

Decizjonijiet dwar il-kura medika

Jekk titlef il-kapacita` legali li tagħmel decizjonijiet dwar il-kura medika tiegħek ikun jinhtieg li xi hadd iehor jagħmilhom għalik. F'hafna mill-Istati u t-Territorji tista' tahtar lil xi hadd li tafda biex jagħmel dawn id-decizjonijiet. Jekk ma tkunx ippjanajt bil-quddiem il-ligi f'kull Stat u Territorju thalli f'idejn qorti partikulari biex tahtar lil xi hadd biex jiehu d-decizjonijiet għalik.

Hemm zewg tipi ta' strumenti biex jghinuk tippjana bil-quddiem għad-decizjonijiet dwar il-kura medika tiegħek:

- Prokura li tibqa' dwar il-materji tas-sahha. B'din inti tahtar persuna li tiehu postok fid-decizjonijiet dwar il-kura medika
- Direttiva bil-quddiem li tkun dokument miktub li jesprimi x-xewqat tiegħek dwar il-kura medika

Jistghu jintuzaw ismijiet differenti fl-Istati u t-Territorji, izda il-funzjoni tad-dokument hija tista' tghid l-istess.

Ippjanar bil-quddiem ifisser:

- Li jkun zgurat li l-persuni bid-dementia jkollhom l-opportunita` li jagħmlu prokura li tibqa' dwar il-kura medika jew direttiva bil-quddiem
- Li jkollok kopja tad-dokument u li tkun taf fejn tinzamm

Min jista' jghin?

- Avukat
- Is-Socjeta` jew Istitut Legali (Law/Institute Society), Legal Aid
- L-Avukat Pubbliku jew it-Tutor Pubbliku
- Alzheimer's Australia

It-Tutor u l-Amministrazzjoni

F'hafna mill-Istati u t-Territorji hemm Bord jew Tribunal tat-Tutori li jista' jahtar tutor jew amministratur għall-persuni li ma jkunux għadhom kapaci jiehdu decizjonijiet għalihom infushom. Jekk ikun hemm xi problemi fit-tmexxija ta' l-affarijiet ta' persuni bid-dementia jew ikun hemm kunflitti dwar l-ahjar interesse tal-persuni għandha tkun ikkunsidrata l-applikazzjoni għall-hatra ta' tutor jew amministratur.

Alzheimer's Australia tista' tkun ikkuntattjata biex tkun diskussa il-htiega ta' applikazzjoni għall-hatra ta' tutor jew amministratur u kif għandha ssir.

Iktar Tagħrif

Alzheimer's Australia toffri sapport, tagħrif, edukazzjoni u pariri. Ikkuntattja l-Linja Nazzjonali tal-Għajnuna fid-Dementia fuq **1800 100 500**.

Għal iktar tagħrif u biex tara l-Fuljetti tal-Għajnuna l-ohra zur il-websajt tagħna f' **www.alzheimers.org.au**